

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutiones Morales

In Quibus Vnivers[a]e Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1612

8 Ex qua culpa teneatur quis in delictis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14014

verb. Locatio, num. 20. Armilla eod. verb. num. 22. & verb. Custos, num. 1. & 2.

Altera opinio est negantium, eum, qui huiusmodi operas locat, teneri ex leuissima culpa: quod probat ex regula generali, quam supra tradidimus, nimirum, quando contractus est in gratiam vtriusque, scilicet, datus, & accipientis, non tenetur quis nisi ex dolo, & culpa lata, vel leui: & idem videtur esse ius de quasi contractu, qui est in utilitatem, & bonum vtriusque: Ita Glossa in l. Si res, ff. Qui columnam, ff. locati, vbi subicit hæc: Cum dicitur in ea lege: Quia diligentissimus quisque obseruaturus esset, positum esse superlatiuum (diligentissimus) pro positiuo (diligenti) Hæc Glossa sententia videtur locum habere in iudicio: Auctores autem primæ opinionis loquuntur de foro conscientie, & vera esse videtur huiusmodi sententia, quoniam qui suas operas locant in huiusmodi rebus transerendis, vel tractandis, tacite sese videntur obligare, vt sint diligentissimi, eo quod leui, vel facili negotio solent huiusmodi res frangi, vel damnum aliquod, & detrimentum pati.

Tertio quaeritur, An qui mercede conductus rem aliquam custodit, ex leuissima culpa teneatur Angelus, Rossella, Siluester, Tabientis in verb. Custos, num. 1. censent teneri: idque probant ex l. Qui mercedem, ff. l. Domini, ff. Locati, vbi dicitur, periculum tunc prestari debere. Idem etiam docet Glossa ibidem. At Siluester sibi contrarius in verb. Locatio, q. 17. ad finem, negat eum ex leuissima culpa teneri, quia est contractus in gratiam vtriusque, sed in tali contractu nemo tenetur nisi ex leui culpa. Fortè leges supra citate tantummodo locum habent in iudicio. Quidquid sit, prima opinio, quæ videtur esse communis, secundum conscientiam tenenda est: quia custos, qui mercede conducitur, videtur tacite suam exactissimam diligentiam promittere, & sese conductioni obligare ad rem diligentissime custodiendam.

Ex qua culpa in delictis teneatur quis ad damnum sua culpa datum.

CAPVT VII.

SCIENDUM est primò, Instit. de obligationibus, quæ ex delicto nascitur, s. i. numerari quatuor genera obligationum, quæ ex maleficio oriuntur, videlicet, furtum, rapinam, damnum, iniuriam. In præsentis loco agendum est de Damno. Porro damni appellatione intelligitur omne detrimentum illatum bonis, & rebus alienis ab homine libero, scilicet sui iuris, vt si Titius occiderit seruum, vel quædam pedem alterius, vel fegetes incendit, vestes consciderit, vel confregit, lacerauerit.

Quaeritur ergo, An quando quis dat rei illicitè operam, teneatur ex leui, & leuissima culpa ad damnum faciendum; vt si Titius incendit stipulam alienam, & ignis latius euagatus vicinam fegetem adusserit: aut si alienum seruum vulnerare tantummodo volens, aut de ponte præcipitate in flumen, occiderit; aut si equo vectus curreret, vt aliquem interimeret, seruum alienum in via præcæuerit, aut si rem alienam furto sublatam per fenestram deiecerit, & seruum alienum tunc fortè, prætereuntem peremerit.

Dux sunt opinioniones, Prima est asserentium, ex leui, & leuissima culpa teneri. Probant ex Instit. de obligat. quæ ex delicto nascuntur. §. Iniuria, ff. l. Qui occidit, §. In hac quoque actio, ff. Ad legem Aquilia, vbi habetur ex dolo, culpa teneri, & non ex casu fortuito, vbi lex culpam intelligit, quatenus dolo, & lata culpæ opponitur, ac proinde intelligit leuem, & leuissimam. Item cap. ult. de iniuria, & damno dato, aperte dicitur non teneri quem, si de contingentibus nihil omisit, ergo in eo capite significatur, exactissimam diligentiam præstandam, per quam nihil de contingentibus omittitur. Ita Angelus in verb. Culpa, num. 6. Adrianus in 4. de Restitutione, questione, quæ incipit: Vtrum in foro conscientie. Abbas in cap. ult. de iniuria, & damno dato. Me-

dina De restitut. quasi, q. Couarr. in Epitome par. 2. cap. 6. §. 8. num. 22.

Secunda opinio est aliorum negantium, eum teneri ex leuissima culpa. Sic Innocentius in cap. Sicut digno, de Homicidio, & Abbas sibi contrarius in cap. Cum causam, de testib. & attestat. cap. Delicti de arbitris, cap. Quoniam contra, de probat. Siluester in verb. (Culpa) q. 4. & verb. Aduocatus q. ult. verb. Restitutio 2. num. 12. Decius, Aretinus, Romanus, Iason, Anania, Barbatius, Felinus apud Couarruuiam loco supra citato. Id probant, quia obligatio restituendi vel est ratione rei acceptæ, vel ratione acceptationis. Sed id non potest esse ratione rei acceptæ, eo quod solum est damnum illatum, & nihil alienum acceptum ratione acceptationis, eo quod solum præcessit leuissima culpa, quæ est abique peccato.

Tota hæc controuersia, & opinionum diuersitas nata est ex ipso iure Ciuili, & Canonico: in vtroque enim, vt supra dixi, videtur obligatio restituendi etiam ex leuissima culpa decerni eiusmodi leges. Secunda opinio transferre esse penales, ac ita non esse restituendum damnum nisi post sententiam iudicis, & condemnationem delicti, quam penam dicunt esse iustam, vt quisque dando operam rei illicitæ, sit diligentior, & cautiore, ne ex suo delicto damnum alteri sequatur. Prima verò sententia vult prædictas leges non esse penales, sed iustas, ac proinde conscientiam obligare, etiam ante iudicis sententiam, vt sic videlicet detereantur homines à delictis patrandis, & à damno alijs inferendo. Ceterum cum legum interpretatio debeat esse benigna, & mitior, valde probabilis est secunda sententia, quæ dicit eiusmodi leges penales esse, & neminem secundum conscientiam obligare ad damnum restituendum, nisi post iudicis sententiam.

Ex qua culpa teneatur quis ex quasi delictis.

CAPVT VIII.

SCIENDUM est, in Instit. de obligationibus, quæ ex quasi delicto nascuntur, quasi delicta dici ea, in quibus lapsè contingit, vt non peccet, nihilominus verò quasi reus censetur ob delictum, vel facti alterius iura potestati subiecti. Porro iure ciuili, quasi delicta habentur, cum quis damnum dat per domesticos suos, videlicet per liberos, vel famulos, vel seruos, vel domesticos, quos domi suæ habet. Vnde multi sunt tituli in iure de hæc re, nimirum titulus in Digestis, de iis, qui deiecerint, vel effuderint aliquid, vt si per fenestram aliquid solidum deiecit, vel aliquid effudit in viam, per quam homines prætereunt, vel in qua frequenter commorantur: Item cum quis ea parte, quæ vulgo iter fieri solet, quid positum, aut suspensum tenet, quod potest, si ceciderit, alicui nocere. Est item in Digestis titulus: Si Quadrupes pauperiem fecisse dicatur, in quo titulo agitur de obligatione, quæ quis tenetur ex damno dato per animalia sua. Et pauperies in eo titulo vocatur damnum datum abique iniuria, hoc est, per animalia, quæ iniuriam facere nequeunt, ceteri ratione, & voluntate carant, vt si equus tuus calcitrosus quempiam calcè percussit, aut bos cornu petere quemque obuium, aut proximum consueuisset, aut mula, mulusque propter nimiam ferocitatem suam detrimentum attulit. Et ff. eod. tit. & idem iuris est, si animal bipes damnum intulerit, vt si gallina intrauerit domum alterius, & vestem uestro, vnguibusque lacerauerit, vel vestem disciderit, aut fixauerit, aut vasculum confregit. Est iudè titulus in Digestis de Noxalibus actionibus, Noxalis actio dicitur, quæ tenetur quis ex damno dato per seruum suum l. Noxalis actio, ff. eod. tit.

Extat & alius titulus in ff. Si Familia furum fecisse dicatur: Vnde exercitor nauis, cauponæ, aut stabuli tenetur ex damno, quod nauis, cauponæ, aut stabuli factum fuerit: tenetur, inquam, non ob ipsius malefactum, & delictum, sed

ob culpam eorum, quorum opera nauem, vel cauponam, vel stabulum exerceat. *l. Ex maleficijs. §. vlt. De actionib. & obligat. qua ex delicto nascitur.* Et hanc actio locum habet, quando res committitur fidei eius, qui nauem exercet, vel cauponam, aut stabulum, & res perit, vel deterior fit culpa eorum, quorum ministerio is vitur.

Quaestio igitur est. An in huiusmodi quasi delictis teneatur quis ex culpa leuissima? Sunt duae opinioniones, vna est asserentium teneri. Sic Adrianus, Medina, Couarruias ex Abbate *locis superioribus questione citatis*, idque probant, quia Leges, & Iura in Titulis supra allegatis manifeste consueverunt in his teneri quicquam ex leuissima etiam culpa, quia tunc suam curam, & diligentiam exactissimum promississe videtur. Secunda opinio est aliorum dicentium, solum teneri ex dolo, & lata culpa, & non ex leuissima. Sic Innocentius, Romanus, Aretinus, Anania, Barbarus, Feinus, Decius, Iason, quos superiori quaestione protulimus. Ratio eorum est, quia obligatio restituendi nascitur, aut ex acceptione rei aliena, aut ex re aliena. Sed in praedictis casibus quando ad amicum interitur, aut per seruos, famulos, liberos, aut per alios, quos domi nostrae habemus, aut per animalia nostra, non est acceptione rei aliena; quia nos nihil accepimus, nec laesimus, nec damnum intulimus, nec est apud nos res aliena, nec obligatio restituendi.

Harum etiam opinionum diuersitas inde nata est, quod secundae opinionis auctores censent, quod Leges, & Iura, quae decernunt ex leuissima etiam culpa quempiam teneri, aut esse potius lesae proinde conscientiam minimè ligare, nisi post Iudicis sententiam.

At primae sententiae Doctores censent, huiusmodi Leges non solum esse penales, sed etiam simpliciter iustas, & absolute iatas ob commune bonum, vt quisquis sit diligentior, & cautior in prouidendo, & cauendo damnum, quod per seruos, vel per animalia sua dari potest. Et quia Legum interpretatio benignior esse debet, probabiliter secundum conscientiam, secundum opinionem amplexi possumus, ita vt dicamus, praedictas Leges penales esse, & damnum non esse restituendum, nisi post Iudicis sententiam.

Ex his intelligitur, quid sit dicendum de eo, qui domi suae habet aprum, vrsum, leonem, taurum, iupum, feramque similem quampiam noxiam, an teneatur ex culpa leuissima ad damnum datum. *l. 1. ff. Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur. & Instir. eodem tit. §. 1.* Prohibetur, ne quis habeat huiusmodi feras eo loco, per quem iter fit, nisi alligata vinculis teneantur. Et ibidem subditur, teneri quem ad damnum datum ex leuissima culpa: subiungitur tamen, nisi eum huiusmodi feras Dominum suum effugientes, ad naturalem suam feritatem redierint, quod tunc accidit, cum ita effugiant, vt capi non possint, nec redire soleant nam eo ipso sub Domino nostro esse desierunt.]

Dicendum igitur est, secundum conscientiam non cogi quempiam ad damnum per eiusmodi feras illatum, restituendum, nisi quando culpa eius fuerit lethalis.

Colligitur hinc etiam, quid sit dicendum, quando filius qui est in potestate patris, damnum alteri infert, an pater ex leuissima culpa teneatur, & an sicut Dominus teneatur dare seruum, vel plene satisfacere ob damnum dati per seruum; sic etiam pater cogatur, vel filium dare, vel omnino satisfacere pro damno a filio dato.

Omnium certe apud Romanos noxalis actio Lege 12. Tabularum locum habebat tum in seruis, tum in filiis, vt dicitur in *Instir. de Noxalibus actionibus. §. Sed veteres*, hoc est: sicut Dominus cogebatur, vel dare seruum, vel plene satisfacere ob noxam: sic etiam pater, vel tradere filium, vel integre satisfacere debebat, tunc enim Lege, vt dixi 12. Tabularum, erat penes patres ius, & potestas occidendi filium ob delictum, sicut etiam interficendi seruum. *l. In suis. ff. de Liberis. & Posthumis. & l. vltima. C. de Patria potestate.*

Ceterum sublata huiusmodi Lege tanquam dura, & se-

uera, Iure Digestorum, & Iure Imperatorum, quo permittitur erari patri filium occidere ob delictum, abrogata quoque est noxalis actio, qua pater cogebatur, vel filium dare, vel in integrum satisfacere ob damnum a filio datum; & constitutum est, vt filius possit conueniri, & pro peccato suo multari, & vbi causa postulat, ad poenam corrigi. *l. 1. §. Sed cum homo. ff. De ijs, qui deiecerint, vel effuderint. & Instir. de Noxalibus actionibus. §. vltimo.* Denique secundum conscientiam pater non tenetur ex delicto filij, nisi fuerit aliquo modo illius delicti causa.

De Impedientibus alium ne rem aliquam consequatur, & habeat.

CAPVT IX.

DE hac re Angelus in *verbo Restitutio. 10.* Siluester, eodem *verbo Tertio. quest. 28.* Tabien, eodem *verbo. quest. 10.* Armilla eodem *verbo. num. 49.* Adrianus in *quarto. de Restitutione. quest. qua incipit. Consequenter quoad vtrum impediens*, Caietanus 2. 2. *quest. 62. art. 2. ad 4.* Sorus 4. *lib. de Iustitia quest. 6. art. 3. ad tertium Nauarr. in Manuali. cap. 17. num. 69. & sequent.*

Potest contingit, quempiam impediri ab aliqua re consequenda, & debita ex iure, quod habet ad illam, vel in illa: vt si quis esset ex testamento institutus haeres, & impediretur ne adiret, vel consequeretur hereditatem, aut si quis rem aliquam emisset, vel ad beneficium Ecclesiasticum ius haberet, quia esset electus, vel à patrono presentatus, vel esset ei beneficium à superiore collatum, & impediretur ne possideret. Aliquando vero impeditur quis, ne rem habeat, in qua, vel ad quam nullum ius habet, quia scilicet gratis, & liberaliter alius ei donare decreuit, vt si quis impediatur ab affectatione elemosynae, vel alicuius alterius domus gratuita voluntate cuiuspiam acquirendi, & consequendi. Potest itidem quis impedi, vel per iniuriam, vim, vel metum cadentem in constantem virum, vel per dolum, & fraudem, vel solis precibus, aut suauiter alterius.

His positis, omnes consentiunt non cogi secundum conscientiam ad restituendum, qui blanditijs, vel operibus, vel suauiter impeditur aliquem à re consequenda, in qua nullum ius habet praeter liberalem voluntatem eius qui donare constituit: vt, si Titius velit gratis relinquere ex legato, & testamento aliquid Caio, & tu solis precibus impedis ne id relinquat Caio, sed alium, non cogens secundum conscientiam restituere Caio, quia nihil peccasti contra Iustitiam Caio debitam. Et hoc colligitur ex *l. vlt. C. Si quis aliquem testari prohibuerit.*

Constat itidem apud omnes, quādo quis impedit alium, ab affectatione rei, in qua ius aliquod quaesitum habebat, restituere debere arbitrio boni viri, quomodo libet impeditur, siue vi, dolo, metu, siue solis verbis, & precibus imposturis, quae vim afferant, exempli gratias impedit rusticum quempiam ab operis suis diurnis, aut piscatorem, aratorem, aucupensie ne piscetur, aret, aucupetur, aut scriptorem, aut pictorem, ne scribat, nec pingat, debet secundum conscientiam restituere arbitrio boni viri, quia impeditur ab opera virtute suo homines istos, ac proinde impeditur à fructu, & lucro, quod erant consecutus; & sic violasti Iustitiam, impediendo ne illi iure suo vterentur. Dixi arbitrio boni viri quia in his casibus non est restituendum damnum secundum aequalitatem rei ad rem, sed iuxta proportionem iuris, quod quis habebat in re, vel ad rem, & iuxta spem probabilem fructus, & lucri acquirendi.

Primo quaeritur, An qui impedit alium metu, dolo, ab affectatione eius, quod erat habiturus alicui ex gratuita sola voluntate alicuius, restituere secundum conscientiam cogatur? Sorus, Nauarrus, Couarruias, *locis supra citatis* affirmant eum cogi, quia impedit, & peccat contra Iustitiam. Id probant. Primo, quia is ius habet ne impediatur à re, nec refert, si ius nondum acquisierit ad id, quod